

מורה נבוכים, חלק ג' פרק נ"ד (תרגום קאפח).

כבר בארו הפילוסופים הקדמונים והאחרונים, כי השלמויות המצויות לאדם ארבעה מינים.

1. ראשיתן והיא הגרועה שבהן, והיא אשר עליה כלים אנשי הארץ, היא שלמות הרכוש, והיא מה שימצא לאדם מן הממון והבגדים והכלים והעבדים והקרקעות וכיוצא בהן.

ואף אם יהיה האדם מלך גדול הוא מן המין הזה, וזו שלמות שאין מגע בינה ובין אותו האדם כלל, אלא היא יחס מסוים, רוב ההנאה בה דמיון מוחלט, כלומר: זה ביתי וזה עבדי והממון הזה ממוני ואלה צבאותיי.

וכאשר יתבונן על עצמו ימצא שכל אלה מחוץ לעצמותו, וכל דבר מסוגי הרכוש הללו איפוא שהוא במציאותו, ולפיכך אם נעדר אותו היחס, נמצא אותו האדם שהיה מלך גדול, אין הבדל בינו לבין השפל ביותר בבני אדם, מבלי שישתנה מאומה מאותם הדברים שהיו מתייחסים לו. וביארו הפילוסופים כי השם השתדלותו ודאגתו לסוג זה של שלמות אין דאגתו אלא לדמיון מוחלט, והוא דבר שאינו מתקיים, ואפילו יתקיים לו אותו הרכוש כל ימי חייו הרי לא תושג לו בעצמו שלמות כלל.

2. והמין השני יש לו לעצם האדם קשר יותר מן הראשון, והוא שלמות הבניה והתכונה, כלומר: שיהא מזג אותו האדם בתכלית האיוון, ואבריו יחסיים חזקים כראוי.

וגם מין זה מן השלמות אין לשומו תכלית, לפי שהיא שלמות גופנית ואינו לאדם מחמת שהוא אדם אלא מחמת שהוא בעל חי, ומשותף בזה הגרוע שבבעלי חיים. ואפילו אם יגיע כוח האדם אל התכלית והשיא, לא יגיע לכוח פרד חזק, כל שכן שלא יגיע לכוח אריה או כוח פיל. ותכלית השלמות הזו כפי שאמרנו, שישא משא כבד או ישבור עצם עבה, וכיוצא בכך ממה שאין בו תועלת גופנית גדולה, אבל תועלת נפשית הרי היא נעדרת מן המין הזה.

3. והמין השלישי הוא שלמות באדם עצמו יותר מן השני, והיא שלמות המעלות המידותיות, והיא שיהו מידות אותה האדם בתכלית מעלתן.

ורוב המצוות אינן אלא להשגת המין הזה מן השלמות. וגם מין זה מן השלמות אינו אלא הצעה לזולתו, ואינו תכלית כשלעצמה. והוא שכל המידותיות אינן אלא בין כל אחד מבני אדם לבין זולתו, וכאילו השלמות הזו במידותיו אין עתודתה אלא לתועלת בני אדם, ונעשה כלי לזולתו, לפי שאם תניח שאחד מבני אדם לבדו ואין לו עסק עם שום אדם, תמצא שהמעלות המידותיות שבו כולן אז בטלות ומושבתות ואין להן צורך, ואין מביאות שלמות באישיותו במאומה, אבל יהיה צורך לה ותחזור תועלתה אלת מבחינת הזולת.

4. והמין הרביעי היא השלמות האנושית האמיתית, והיא השגת המעלות ההגיוניות, כלומר: ציור מושכלות המביאות להשקפות אמיתיות בעניינים האלוהיים, וזו היא התכלית הסופית, והיא המשלימה את האדם שלמות אמיתית, והיא לו לבדו, והיא המעניקה לו הקיום הנצחי ובה האדם אדם.

הרמב"ם דן בשאלה: מהי שלמות האדם הטובה ביותר.

יש ארבע. מסקנתו: לא רכוש, לא הגוף, וגם לא המידות, אלא הלימוד: "ובה האדם אדם".